

УДК 372

СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ӘЛЕУЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Алмагамбетова С. Т., т.ғ.к., қауымд. профессор,
s.almag@mail.ru*

*Алматы технологиялық университеті
Алмагамбетова Ш. Т., э.ғ.к., қауымд. профессор,
Л. Б. Гончаров ат. ҚазАЖИ*

Қазіргі қоғамның дамуы қоғамның барлық салаларын қамтитын тез өзгертін, динамикалық процесте жүреді. Ғылымның жетістіктері тұлғаның жаңа түрін қалыптастыруға қатысып қана қоймай, жалпы қоғам дамуының ғылыми идеяларын жүзеге асыруға жағдай жасайтын қарқынды әлеуметтік өзгерістердің алдыңғы қатарында.

Еңбек нарығында болашақ табысты кәсіпқой ретінде ЖОО түлегінің заманауи тұлғасын дамыту ғылыми ізденіссіз және өзінің зияткерлік әлеуетін іске асырмай мүмкін емес. Біз ғылыми ой үшін тарихи маңызы бар процестің куәсі боламыз – жастар ортасында ғылыми көзқарасқа деген ұмтылысты тәрбиелеудің бастауларына оралу.

Ғылым - бұл адамзат прогресінің негізгі қозғаушы күші болып табылатын білім саласы, оның мәні қоғам дамуының әр кезеңімен оның қазіргі жаһандық процестерде жұмыс істеуі үшін маңызды бола түсетіні даусыз. Сондықтан қызметтің ғылыми саласын дамыту тақырыбы оқу орнының білім беру қызметі аясында ғана емес, бүкіл мемлекеттің саясатында өзекті мәселе болып табылады.

Университет ортасындағы ғылыми-зерттеу жұмысы (ҒЗЖ) алған білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын тәжірибеде барынша тиімді қолдануға дайын болашақ түлектердің даярлық деңгейі мен сапасын арттырудың негізгі базалық құралдарының бірі болып табылады. Бұл қызметтің ғылыми саласы, оқудың алғашқы кезеңдерінде студенттерді ғылыми ойдың бастауларына тарту жүйелік, логикалық ойлау дағдыларын қалыптастырып қана қоймай, сонымен қатар өзінің шығармашылық және интеллектуалдық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді. Студенттік жұмыстың бұл түрі - нақты кәсіби қызметке жақын белгілі бір ғылыми мәселені кезең-кезеңімен шешуге қатысатын ақыл-ой іс-әрекетінің бір түрі.

Студенттерге арналған ҒЗЖ негізгі міндеттері - ғылыми таным әдістерімен танысу, когнитивтік ойлауды дамыту, ғылыми материалды терең түсіну және игеру, ғылыми мәселелерді шешу үшін өзіндік және топтық жұмыс дағдыларын қалыптастыру, ғылыми сөйлеу стилі шеңберінде өз көзқарасын ауызша және жазбаша түрде сауатты жеткізе білу, ғылыми мәтіндерді ресімдеу стандарттарын білу және өз нәтижелерін ұсыну.

Университет кеңістігіндегі студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысының мазмұны мақсатына қарай сараланады:

1) мақсаты ғылыми жетекшінің басшылығымен және тәлімгерлігімен зерттеу қызметінің базалық қағидаттарын игеру болатын оқу-зерттеу жұмысы;

2) ғылыми жетекшінің тікелей бақылауымен ғылыми материалды зерттеу әдістері мен тәсілдері бойынша алынған базалық білімді жұмыста пайдалануға бағытталған зерттеу қызметінің өзі;

3) оқытушы тарапынан ішінара бақылау кезінде белгілі бір ғылыми міндеттерді шешу бойынша іскерліктер мен дағдыларды пысықтауға бағытталған дербес ғылыми-зерттеу қызметі.

Жас зерттеушілердің ғылыми мәселелерді шешуге қатысуы-перифериялық аймақтардың жоғары оқу орындарының алдында тұрған және өзінің материалдық-техникалық базасы шеңберінде іске асырылатын міндет. Жастар қолда бар әлеуетке қарамастан, білімнің осы саласында дамуды қаламайды. Бұл жағдайды аймақтық ғылымды қаржыландырудың болмауымен түсіндіруге болады. Студенттердің зерттеу әлеуетін қалыптастыру алғашқы оқу курстарынан басталуы керек. Ол үшін оқытушының қолдауымен студенттің зерттеу қызметін ұйымдастыру бойынша белгілі бір жұмыс жүргізу қажет. Мұндай жұмыс оқу пәндерін игеру процесінде, жобалау қызметі, пәндік практика, конференциялар, форумдар, конкурстар және т.б.

Техникалық және академиялық университеттерде оқытудың басында студенттерге зерттеу нәтижелерін көрсету үшін аналитикалық жұмыс және ақпараттық-мәтіндік материалды өңдеу дағдыларын пысықтау үшін гуманитарлық пәндер шеңберінде ғылыми қызмет дағдыларын қалыптастырған дұрыс.

Бірінші курстан бастап, ақпаратпен жұмыс істей алатын білім алушының жеке басының ақпараттық мәдениеті қалыптасуда. ЖОО-да білім алушының өзіндік ғылыми әлеуетін қалыптастыруға жеке үлесі біртіндеп курстан курсқа жинақталады, бұл оқудың соңына қарай жеке тұлғаның ақпараттық ортада еркін бағдарлануын

болжайды. Ақпараттық базаны өз бетінше жинақтау және игеру оқушының болашақ түлекті ұжымдық тәжірибе негізінде дербес шешімдер әзірлеуге дайындайтын ақпараттық өріспен жұмыс істеу әдістері мен құралдарын меңгеру қажеттілігін туғызады.

Мұнда біз студенттердің білімі мен дағдыларын болашақ ақпараттың негізгі тұтынушысы және өндірушісі ретінде қолдану саласының маңыздылығын көреміз. Ол үшін жеке тұлғаның ғылыми құзыреттілігін дамыту қажет, оған келесі компоненттер кіреді:

1) ақыл-ой қабілеттерін дамыту үшін ғылыми ақпараттың маңыздылығын түсіну;

2) ақпаратты толықтыруға және жаңартуға тұрақты қажеттілікті қалыптастыру;

3) қажетті ақпаратқа сұраныстарды дұрыс тұжырымдай білу;

4) қажетті ақпаратты іздеу және талдау дағдыларын дамыту;

5) Ақпарат сұрауына жауаптың дұрыстығын анықтай білу;

6) ақпараттық деректер базасына қол жеткізу дағдыларын меңгеру;

7) ақпаратты практикалық қолдану тұрғысынан бағалау;

8) алынған ақпаратты ғылыми-зерттеу міндеттерін шешу үшін пайдалана білу.

Жұмыс барысында ғылыми және құқықтық әдебиеттерді талдау, ақпаратты жүйелеу, педагогикалық тәжірибені салыстыру, талдау және жалпылау әдістері, сауалнама мен деректерді өңдеу әдістері қолданылды. Ғалымдар өз еңбектерінде оқытушының студенттердің ғылыми-зерттеу процесінде көшбасшы ретіндегі рөлін атап көрсетеді. Олар оқытушы студенттің тәлімгері ретінде өзінің кәсіби құзыреттілігі шеңберінде білім алушыда ғылыми мәдениетті меңгерудің өзекті дағдыларын қалыптастыруға тиіс екендігіне назар аударады: зерттеу құрылымы, мақсаттары, міндеттері, өзектілігі туралы білім, объектіні зерттеу пәнінен, зерттеудің практикалық, теориялық маңыздылығы мен жаңалығынан ажырата білу.

Алайда, студенттің белсенділігі өз қалауы негізінде емес, білім алушының жеке басының танымдық іс-әрекетін дамытатын және жаттықтыратын белгілі бір ерікті күш-жігердің әсерінен көрінеді. Оқудағы белсенділік оқушының үздіксіз интеллектуалды дамуға деген ұмтылысын қалыптастыруға қызмет етеді деп айтуға болады.

Сонымен қатар, бірінші курстан бастап оқытушының ғылыми жетекші ретіндегі рөлі өзгереді: зерттеуді толық бақылау мен қолдаудан бастап бақылау мен қолдауға дейін. Ғылыми жетекшінің

мұндай қызметі студенттік ортада танымдық тәуелсіздікке тәрбиелеуде күшті ынталандыру ретінде қызмет етеді.

Осылайша, ғылыми қызмет студенттерге пәндік саладағы білімдерін тереңдетіп қана қоймай, студенттердің танымдық дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Олар біртіндеп проблемалық мәселелерді бөліп көрсетуге, гипотеза жасауға, ақпаратты іздеуге және талдауға, өздерінің ғылыми ұстанымдарын тұжырымдауға және қорытынды жасауға үйренеді. Сонымен қатар, біз көптеген зерттеушілердің көзқарасын қолдаймыз ҒЗЖ білім беру университеттік ландшафтында білім алушылардың ең қабілетті контингентін анықтауға және таңдауға мүмкіндік береді, осылайша білім беру жүйесіндегі ғылыми-зерттеу жұмыстары үшін ғана емес, сонымен қатар болашақта - ғылымды қажет ететін өндірістерде кәсіби іске асыру үшін болашақ Кадрлық базаны қалыптастырады.

Осылайша, қоғамның жаһандық өзгерістері еңбек нарығы тарапынан қазіргі ЖОО түлегіне қойылатын талаптардың өзгеруіне әкелді. Ең алдымен, ғылыми-зерттеу қызметінің дағдылары мен дағдылары ерекше маңызға ие болды. Жүргізілген зерттеу білім беру процесіне қатысушылар жалпы ЖОО-ның ғылыми-зерттеу қызметінің қалыптасуына ықпал ететіндігін айтуға мүмкіндік береді.

Оқытушылар студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын дамытуға өз үлестерін қосуға дайын және осы жұмыс түрінің маңыздылығын білдіреді. Университет ортасында ғылыми кадрларды тәрбиелеу және сақтау мақсатында жастардың ғылыми әзірлемелермен айналысуға деген қызығушылығын жандандыру қажет. Бірақ студенттің өзі ҒЗЖ-ны жүзеге асыру үшін маңызды дағдылар мен дағдыларды алуға мүмкіндігі жоқ, педагогикалық қызметкерлер тарапынан тәлімгерлік пен басшылық қажет.
